

AM2021-20

Budgetunderlag för åren 2022-2024 för Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes)

Inledning

Statens Centrum för Arkitektur och Design (ArkDes) styrs av *förordning (2013:71) med instruktion för Statens centrum för arkitektur och design* och av det årliga regleringsbrevet.

ArkDes har under senare år kunnat erbjuda sina besökare en utställnings- och programverksamhet på hög internationell nivå. Besökarna har strömmat till och responsen hos både besökare och i media har varit överväldigande positiv. ArkDes har på bara några få år vänt en institution i kris till en dynamisk plats för banbrytande utställningar, en hemvist för praktknära forskning, en drivande aktör när det gäller implementering och uppföljning av politiken för gestaltad livsmiljö m.m. Verksamheten präglas av kvalitet, långsiktighet och relevans för allt fler medborgare över hela landet. ArkDes har också givet röst åt en yngre generation arkitekter och formgivare genom gestaltningar i våra lokaler och utställningsrum, men även inom ram för utställnings- och programverksamhet och forskning. Vi har också i dessa sammanhang verkat för att arkitekter och formgivare av annan etnisk och kulturell bakgrund än den västerländska ska ges plats och möjlighet att möta en publik och utvecklas professionellt.

Våra ambitioner återges kanske allra bäst i den vision och det manifest som personalen gemensamt arbetat fram, nämligen;

Vi ser världen genom design

Vi bjuder in allmänheten till att reflektera, debattera och påverka designens och arkitekturens roll i samhället. Vi är en förlängning av gatan, en del av staden, ett forum att lyfta de stora frågorna om vad det innebär att vara människa, hur strukturer formar våra beteenden och hur vårt agerande formar framtiden. Vi är en öppen plats för eftertanke och debatt, en plats för många röster att höras, en plats som synliggör systemet inifrån systemet. Vi breddar synen på design och arkitektur genom att experimentera med skalor och kombinera olika perspektiv. Vi är en levande paradox, folkbildande och spekulativ; inkluderande och avant garde; förvaltande och dynamisk. En sällsynt enhet som pendlar mellan dåtid, nutid och framtid och ständigt rör sig i takt med världen.

Strategiska prioriteringar 2022-2024

Mot bakgrund av ovanstående kommer ArkDes under de närmast kommande tre åren att ha behov av investeringar i vårt huvudsakliga mål: det nya ArkDes2024.

Det nya ArkDes 2024

Sett till den positiva utvecklingen av ArkDes över de senaste åren så finns nu mycket goda förutsättningar att skapa ett helt nytt ArkDes där vi till år 2024 vill;

- ta steget till att bli en av världens mest relevanta och viktiga institutioner inom arkitektur och design.
- bli ett viktigt besöksmål för Stockholmare, tillresta och turister.
- tillgängliggöra våra samlingar för en bred publik på ett sätt och i en omfattning som aldrig tidigare skett.
- skapa en ny berättelse om den moderna svenska arkitektur- och designhistorien, grundad på ny forskning, som tar sin utgångspunkt i våra samlingar. En berättelse som bl.a. lyfter fram de dolda kvinnorna, men även de invandrade arkitekterna som inte bara skapade sig ett nytt liv i Sverige, utan också bidrog till att skapa ett nytt Sverige.
- berätta om vad som varit utmärkande för svensk arkitektur och arkitekturens roll i skapandet av Sveriges identitet.
- genom den permanenta utställningen, återkommande tillfälliga utställningar, program och pedagogik skapa en ökad förståelse för att den värld (omgivning och miljö) som våra besökare möter varje dag och hur den gestaltats utifrån olika idéer, visioner och tankar.

En högkvalitativ utställningsverksamhet har, vilket vi tidigare påpekat, begränsats av att lokalerna inte håller den standard som kan förväntas av ett statligt museum. Under 2019 togs därför initiativ till flera projekt som syftar till att förbättra våra lokaler, varav en del åtgärder kunnat påbörjas under 2020. En ny ljusrigg installerades liksom nya ventilationsdon i en av våra utställningssalar samt att ett nytt ventilationsaggregat kunde installeras. Samtidigt har ett antal andra lokalåtgärder kunnat projekteras såsom förbättrat brandskydd, förbättrat skalskydd (byte av fönster, fönsterluckor m.m.), mörkläggning samt åtgärder kopplade till från- och tillgänglighet. Dessa insatser kommer att göra det möjligt för oss att på ett helt annat sätt än tidigare låna in föremål, men framförallt att kunna visa det allra bästa ur våra samlingar utan att riskera att de utsätts för fukt eller torka.

Under de närmast kommande åren kommer ytterligare uppgraderingar av lokalerna att göras. Fokus är fortfarande på infrastrukturella insatser, men även på att förbättra

besökarnas upplevelse med nya ytor för program och aktiviteter där vi tar tillfället i akt att engagera de mest spännande arkitekter och formgivare i gestaltningen av rummen och därmed bidra till att ytterligare lyfta arkitekturens och designens betydelse.

Processerna är dock ofta långa då de kräver godkännande från en rad instanser såsom husarkitekt, SFV och RAÄ pga. att byggnaden är av särskilt stort kulturhistoriskt värde. Detta kan medföra att åtgärder också blir dyrare än vad som kan anses mer normalt då de kräver ofta speciallösningar.

Åtgärderna under 2019 och 2020 har medfört omfattande investeringsbehov, något som kommer att kraftigt eskalera under de närmast kommande åren fram till år 2024 och därmed belasta låneramen hårt.

Som påpekats i tidigare budgetunderlag har ArkDes en internationellt viktig samling som innehåller arkiv från flera av Sveriges främsta arkitekter från mitten av 1800-talet och fram till våra dagar. Samlingen består av mer än 4 miljoner föremål. Under de senaste 40 åren har allmänheten inte kunnat se dessa samlingar, och de har heller aldrig beforskats eller visats fram på ett samlat sätt. Att låta allmänheten få ta del av denna fantastiska samling är ett mål i sig självt, men det kan också ge oss möjlighet att berätta helt nya berättelser om Sveriges samtida historia, och därmed också bidra till nya diskussioner om hur städer ska utvecklas och förändras och arkitekternas roll i detta och åstadkomma det som finns i vår vision och som beskrivits ovan.

En basutställning står länge över tid och kräver omfattande investeringar i allt från lokaler, ny forskning, samlingshantering, formgivare och arkitekter och ren produktion. *Tillsammans kommer detta arbete att belasta både anslag och låneramen och kommer att kräva en utökad låneram ifall vi vill leva upp till de mål och ambitioner som vi ställt. Om dessa frågor vill vi föra en dialog med departementet under våren 2021.*

Vi har tidigare önskat utökade anslag för verksamheten inom Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet men bedömer nu, efter ett framgångsrikt år med extern finansiering, att vi har möjlighet att fortsätta det arbetet ändå och önskar därför fokusera frågor om anslag till den nya samlingsutställningen inklusive frågor om digitalisering och samlingshantering samt konsekvenserna av coronapandemin, se nedan.

Digitalisering

Uppordning och digitalisering av samlingar är verksamhetskritiskt för att kunna bedriva en aktiv samlingsförvaltning. I Riksrevisionens rapport Bevara samlingarna – säkerhetsarbetet i de statliga centralmuseernas samlingsförvaltning (RiR 2019:5) lyfts föremålens digitala spårbarhet fram som central för att minska risken för stöld och

förlust. Att samlingarna är digitalt tillgängliga med kvalitetssäkrad data är centralt för museernas möjlighet att bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad.

Eftersläpningen på området är så stor att det krävs särskilda åtgärder för att museerna ska kunna komma till rätta med den till en rimlig nivå inom överskådlig tid.

Centralmuseerna gemensamt återkommer nu med hemställan om en satsning från regeringen på uppordning och digitalisering av samlingarna. Mot bakgrund av pandemin är en sådan satsning än mer angelägen. Det kan ske antingen genom direkta anslag avsedda för detta ändamål, alternativt genom en riktad arbetsmarknadsinsats likt sysselsättningsprojekten Sesam och Access, som ger tillgång till kvalificerad kompetens samt viss teknisk investering.

Coronapandemins påverkan på verksamheten

ArkDes har, liksom många andra, drabbats hårt av coronapandemin. Antalet besökare har sjunkit drastiskt, intäkterna under 2020 har halverats sett till föregående år och utställningsprogrammet har förskjutits. (Se vidare ArkDes årsredovisning 2020, AM2021-18) Vi har dock på många sätt arbetat för att hålla både planerade aktiviteter i gång och lagt stora resurser på att ställa om och nå våra besökare digitalt. Under 2020 har ArkDes investerat stora belopp i digitalt innehåll och digitala upplevelser. Det handlar om allt från pedagogiska program, till vernissager och seminarier till digitala utställningar. Detta har varit möjligt genom omdirigering av resurser då lokalerna varit stängda för publik under stora delar av året vilket inneburit att vissa planerade aktiviteter och utställningar inte kunnat genomföras. Den här typen av digitalt innehåll i den omfattning som har varit under 2020 har varit mycket framgångsrik och nått många människor i såväl Sverige som utomlands. Responsen har varit överväldigande positiv.

Under rådande omständigheter har museets ledning valt att skjuta fram stora och viktiga utställningsprojekt vilket både kommer att påverka årets program men även de kommande åren. Om museet kan öppna nu under våren planerar vi att göra det i tre steg. En lågintensiv öppning under våren då utbudet är ytterst begränsat, en större öppning i juni med fokus på utställningsverksamhet på Excersisplanplan utanför museet med tillhörande programverksamhet samt en mer normal vernissage av årets stora utställning om Sigurd Lewerentz i slutet av september. Vi ser två stycken större frågor kopplat till detta. Den första är att vi har få möjligheter att ta betalt för publikt utbud. Med ett litet antal besökare får vår restauratör svårt att upprätthålla sin verksamhet vilket i sin tur leder till lägre attraktionskraft hos besökarna. Med begränsning av folksamlingar kan inte museets lokaler hyras ut osv. Allt detta tillsammans leder till låga intäkter. Den andra frågan är att vi anstränger oss för att upprätthålla två olika processer, en planering och produktion av utställningar och program på museet, parallellt med ett högkvalitativt och kostsamt digitalt utbud för att nå våra besökare. Det

innebär att kostnaderna för personal, lokaler, pågående utställnings- och publikationsprojekt osv är lika stora som tidigare, parallellt med att en högkvalitativ digital närvaro kräver stora resurser.

Sammanfattningsvis ger låga intäkter och ökade kostnader en svår ekonomisk situation. Vi finner vi att vi kommer att behöva ytterligare stöd under 2021 och troligtvis även framåt beroende på pandemins utveckling. Trots en ökning av anslag 2021 är den förväntade totala finansieringen av verksamheten tre miljoner lägre än 2020. Detta inbegriper att intäkterna ändå halverades under samma år. Den totala finansieringsgraden är sålunda allvarlig.

Förslag till finansiering av verksamheten

Tabell 1 Översikt över verksamhetens finansiering (tkr)

	2020	2021	2022	2023	2024
	Utfall	Prognos	Förslag	Förslag	Förslag
Anslag					
Utgiftsområde 17					
- anslag 1:4 Ramanslag Forskning- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ap.1 Statens centrum för arkitektur och design	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
- anslag 8:1 Ramanslag Centrala museer: Myndigheter, ap. 7 Statens centrum för arkitektur och design	60 819	62 025	64 000	66 000	68 000
Summa anslag	65 819	67 025	69 000	71 000	73 000
Avgifter som disponeras					
Avgiftsintäkter som disponeras	701	300	500	1 000	1 000
Övriga intäkter	771	200	500	500	500
Summa avgifter som disponeras	1 472	500	1 000	1 500	1 500
Övriga intäkter som disponeras					
Bidrag:					
- bidrag från övriga inomstatliga	3 641	2 000	2 000	2 000	2 000

- bidrag från övriga organisationer, utomstatliga	2 322	2 00	-	-	-
Finansiella intäkter	5	5	5	5	5
Övriga intäkter	-	500	500	500	500
Summa övriga intäkter	5 968	2 705	2 505	2 505	2 500
Total finansiering	73 259	70 230	72 505	75 005	77 005

Kommentarer till tabell 1

Beräkningen av anslagsposternas framtida nivå baserar sig på årets regleringsbrev.

Tabell 2 Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2020	2021	2022	2023	2024
	Utfall	Prognos	Beräkning	Beräkning	Beräkning
Immateriella investeringar:					
Datasystem, rättigheter m.m.	-	-	-	-	-
Materiella investeringar:					
Maskiner, inventarier, installationer	593	200	400	400	500
Byggnader, mark, annan fast egendom	1 607	-	-	-	-
Övriga verksamhetsinvesteringar		500	940	7 940	8 400
Summa Verksamhetsinvesteringar	2 200	700	1 340	8 340	8 900
Finansiering:					
Lån Riksgäldskontoret	2 200	700	1 340	8 340	8 900
Summa finansiering'	2 200	700	1 340	8 340	8 900

Kommentarer till tabell 2

Verksamhetsinvesteringar 2021 avser bl.a. förbättringar av lokalerna i syfte att skapa bättre förutsättningar för att bedriva utställningsverksamhet av hög kvalitet (ventilation, klimat, säkerhet m.m.) och en förbättrad besökarupplevelse. Under 2020 påbörjades ett omfattande arbete med förbättringar av lokalerna och andra insatser med målet att öppna ett helt nytt ArkDes 2024. I detta ingår bl.a. en ny basutställning med kostnader som faller ut främst under 2023 och 2024. Avskrivningen startar efter nyöppningen 2024.

Tabell 3 Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2020	2021	2022	2023	2024
	Utfall	Prognos	Beräkn.	Beräkn.	Beräkn.
IB lån Riksgäldskontoret	6 411	7 184	6 482	6 494	13 911
Beräknad nyupplåning	2 200	700	1 340	8 340	8 900
<i>varav för investering i immateriella anl. tillgångar</i>	-	-	-	-	-
Beräknad amortering	1 427	1 402	1 328	923	5 808
UB lån i Riksgäldskontoret	7 184	6 482	6 494	13 911	17 003
Beslutad/föreslagen låneram	13000	13 000	13 000	18 000	18 000
Beräknad ränteutgift	0	0	0	0	0
Ränteantaganden för nyupplåning	0%	0%	0%	0%	0%

Finansiering av amorteringar & räntor

Utgiftsområde 17

- anslag 8:1 Ramanslag Centrala museer: Myndigheter ap. 7 Statens centrum för arkitektur och design	1 427	1 402	1 328	923	5 808
---	-------	-------	-------	-----	-------